

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

Харків
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

для студентів I курсу денної форми навчання
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

**Харків
2019**

Тематика курсових робіт з історії держави і права України
для студентів I курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) освітнього рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В.Д. Гончаренко, В.А. Лизогуб, Ю.М. Походзіло та ін. Харків: Нац. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 41 с.

У к л а д а ч і: В.Д. Гончаренко,
В.А. Лизогуб,
Ю.М. Походзіло,
І.М. Скуратович,
Д.А. Шигаль,
С.Л. Гоцуляк,
Р.А. Казак,
А.А. Омарова,
О.В. Серета,
Н.С. Стеценко

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота – одна з найважливіших форм самостійної роботи студентів, а її написання сприяє поглибленому вивченню відповідного розділу історії держави і права України, потребує тривалого опрацювання навчальної й монографічної літератури, документів, пам'яток права.

Тему студент обирає з переліку, що міститься в цьому виданні. До кожної теми додається орієнтовний список рекомендованої літератури. Студент може за бажанням доповнити план або змінити послідовність питань, використати додаткову літературу. Проте наведений мінімум питань і джерел треба розглядати як обов'язковий.

Опрацьовуючи літературу, можна виписувати окремі цитати чи самостійно формулювати їх основні положення з посиланням на джерела (вказувати прізвище та ініціали автора, назву роботи, місто і рік видання, сторінку). Виписки доцільніше робити на окремих папірцях або картках, групуючи їх відповідно до питань плану, це допоможе правильно оформити роботу.

Структура курсової роботи має бути такою: передмова, основна частина, висновки. У передмові необхідно охарактеризувати тему роботи в цілому, визначити хронологічні рамки, викласти відповідні загальні історичні умови. Основна частина повинна займати не менше трьох четвертих обсягу роботи і включати відповіді на всі зазначені в плані питання. Висновки мають містити історичні оцінки.

За змістом курсова робота повинна бути конкретною. Не можна обмежуватися лише констатацією фактів, їх треба всебічно й глибоко проаналізувати, тобто висвітлити причини й умови виникнення того чи іншого державно-правового явища, процес його розвитку, особливості, значення і вплив у подальшому на еволюціонування держави і права.

Якщо будь-які історичні факти або явища оцінюються в літературі по-різному, бажано із їх приводу висловити власну думку. Самостійний пошук необхідних відомостей, їх систематизація, узагальнення, аналіз, висновки – необхідні умови написання курсової роботи.

Слід також пам'ятати, що курсова повинна бути написана грамотно і правильно оформлена. У ній треба виділити окремі розділи відповідно до плану. У разі необхідності можна використати схеми, діаграми тощо. Обсяг роботи має бути 25–35 сторінок формату А4. Бажано роботу покласти в папку або прошита на брошураторі. Крім того, слід залишити поля для зауважень рецензента, пронумерувати сторінки, наприкінці роботи навести список використаної літератури.

Успішно виконана і правильно оформлена робота допускається до захисту. Під час захисту студенту можуть бути поставлені питання щодо змісту курсової роботи, її теми або зауважень рецензента. Якщо студент не відповів на них, він одержує незадовільну оцінку і повинен написати курсову роботу на іншу тему.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Тема 1. Механізм державної влади Київської Русі

П л а н

1. Виникнення держави Київська Русь.
2. Функції найвищих органів влади Київської Русі: великий князь, княжна рада, феодальні з'їзди.
3. Місцеві органи управління Київської Русі.
4. Суд, військо, церковна організація в Київській Русі.

Список літератури:

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Румянцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Грушевський М. С. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV сторіччя. Київ: Наук. думка, 1991. 560 с.

Терещенко Ю. І. Україна і європейський світ: Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI століття : навч. посібник. Київ: Перун, 1996 . 496 с.

Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку/ за ред. І. Б. Усенка. Київ: Наук. думка, 2014. 501 с.

Велика Українська юридична енциклопедія: у 2-х т. Харків: Право, 2016. Т.1: Історія держави і права України / ред. кол.: В.Д. Гончаренко (голова) та ін. 848 с.

Котляр М. Ф. Історія України в особах: Давньоруська держава. Київ: Україна, 1996. 240 с.

Історія державної служби в Україні: у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій; упоряд.: А. М. Бега, Г. В. Боряк

(кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко та ін. Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 1. 636 с.

Мицик Ю. Історія України: навч. посібник / Ю. Мицик, О. Бажан, В. Власов. – 3-тє вид., допов. і перероб. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2010. 595 с.

Т е м а 2. Державотворча діяльність Великого київського князя Ярослава Мудрого

П л а н

1. Походження князя Ярослава Мудрого і вступ на Київський престол.

2. Стратегія державного будівництва.

3. Законодавство князя Ярослава Мудрого: «Руська правда», княжі статuti.

4. Духовні і культурні компоненти державотворчої діяльності Ярослава Мудрого.

5. Зовнішньополітична діяльність князя Ярослава Мудрого.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України : у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Демиденко Г. Г. Ярослав Мудрий – великий князь Русі: наук.-попул. нарис. 3-тє вид., допов. і змін. Харків: Право, 2015. 376 с.

Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі: навч. посібник / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв. Харків: Право, 2014. 344 с.

Парахіна М. Б. Основні напрями зовнішньої політики Русі ІХ – Х ст. у контексті державотворчих процесів. *Вісник*

Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2012. № 2. С. 181–183.

Гай-Нижник П. Русько-візантійська війна 1043 року: церковний та політико-ідеологічний аспекти протистояння в контексті релігійної політики Великого князя Київського Ярослава Мудрого. *Україна дипломатична (Diplomatic Ukraine)*. Вип. XVII. 2016. С.569–592.

Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків: Право, 2008. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / за заг. ред.: М. В. Цвік, О. В. Петришин. 728 с.[Гончаренко В. Д. Право України в період Київської Русі і часів феодалної роздробленості / В. Д. Гончаренко. С. 222–232.].

Папакін Г. Київська «Академія Ярослава Мудрого» XI ст. Наукова гіпотеза М. С. Грушевського та її джерела. *Ucrainica Mediaevalia*. 2018. № 1. С. 23–30.

Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль. Історико-генеалогічне дослідження. НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Львів, 2000. URL: <http://izbornyk.org.ua/dynasty/dyn.htm>.

Юшков С. В. Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение. Москва, 1950.

Щапов Я. Н. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI–XIV вв. Москва: Наука. 1972.

Т е м а 3. Джерела права в Київській Русі

П л а н

1. Звичаєве право.
2. Русько-візантійські договори.
3. Князівське законодавство.
4. Канонічне право.
5. Руська Правда.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Румянцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Головко О. М., Гриченко В. А. Право Київської Русі в дослідженнях вчених університетів на теренах України у ХІХ – на початку ХХ ст. Харків: Константа, 2018. 472 с.

Велика Українська юридична енциклопедія: у 2-х томах. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / ред. кол.: В.Д. Гончаренко (голова) та ін. 848 с.

Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посібник. 4-те вид., стер. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2003. 429 с.

Заруба В. М. Історія держави і права України: навч. посібник. Київ: Істина, 2006. 416 с.

Історія держави і права України: практикум: навчальний посібник для студ. юрид. спец. вузів / І. Я. Терлюк. Київ: Атіка, 1999. 192 с.

Гурбик А. О. Руське право // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2012. Т. 9. С. 399.

Вілкул Т. Л. «ЗАКОН СУДНИЙ ЛЮДСМ» // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 209.

Чехович В. А. Руське право // Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998–2004. 672–768 с.

Історія українського права: [посібник] / І. Безклубий, І. Гриценко, О. Шевченко та ін. Київ: Грамота, 2010. 336 с.

Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (ІХ–ХХ ст.): навч. посіб. для студентів ВНЗ / І. Й. Бойко. Львів: Вид. центр ЛНУ, 2014. 904 с.

Історія українського права від найдавніших часів до ХVІІІ століття: навч. посіб. з історії держави і права України / І. Я. Терлюк. Львів, 2003. 154 с.

Тема 4. Суд і судочинство в Київській Русі

План

1. Судові органи Київської Русі.
2. Обвинувально-змагальна форма судового процесу у Київській Русі.
3. Судочинство у Київській Русі:
 - а) досудові відносини сторін: заклич, звід, гоніння сліду;
 - б) судовий розгляд справи. Система доказів.
4. Виконання судових рішень.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України : у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Тищик Б. Й. Історія держави і права України: акад. курс: підручник / Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.

Блащук С. М. Інститут захисту в Давній Русі // Адвокатура України: забуте і невідоме / за ред. І. Б. Василик. Київ: КВІЦ, 2014. С. 7–11.

Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (ІХ-ХХ ст.): навч. посіб для студ. вищ. навч. закладів. Львів: видав. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 903 с.

Головко О. М., Греченко В. А. Право Київської Русі в дослідженнях учених університетів на теренах України – на початку ХХ ст. Харків: Константа, 2018. 472 с.

Гончаренко В. Д. Право Украины в период Киевской Руси и во время феодальной раздробленности. *Право Украины*. 2013. № 1. С. 181–188.

Єрмолаєв В. М. Гоніння сліду // Велика українська юриди-

чна енциклопедія: у 20 т./ редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 224 с.

Кочук Ю. І. Судові органи Київської Русі. *Право і суспільство: актуальні питання і перспективи розвитку*: матеріали II Міжнар. наук. конф., 30 лист. 2917 р. Полтава: Бліц Стайл, 2017. С. 94–97.

Назаренко Д. О. Теоретико-правові особливості судового процесу за «Руською правдою». *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2010. № 919: Серія «Право». Вип.7. С. 169–171.

Походзіло Ю. М. Видок // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 114.

Походзіло Ю. М. Звід // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1:

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін.; за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. С. 330–331.

Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі: навч. посібник / уклад.: Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв; вступ. ст. В.Я. Тацій. Харків: Право, 2014. 344 с.

Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст. / за ред. І. Б. Усенка. Київ : Наук. думка, 2006. 280 с. 14.

Стеценко Н.С. Генеза органів виконання судових рішень за Судовими статутами 1864 року. *Проблеми законності*. 2011. Вип.116. С. 26–35.

Стецюк Б. Р. Досудова стадія юридичного процесу в Давньоруській державі Богдан Стецюк. *Публічне право*. 2012. № 4. С. 308–313.

Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І. Б. Усенка; Київ, Наукова думка. 2014. 501 с.

Усенко І. Б., Ромінський Є. В. «Руська Правда» // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 649–653.

Т е м а 5. Історіографія Галицько-Волинської держави

П л а н

1. Галицько-Волинська держава в історико-правових працях дослідників ХІХ – початку ХХ ст.
2. Дослідження проблем Галицько-Волинської держави у «радянський період».
3. Галицько-Волинська держава у наукових працях періоду незалежності України.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України : у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: акад. курс: підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.

Бойко І. Й. Галицько-Волинська держава (1199–1349 рр.): від князівства до королівства. *Право України*. 2013. № 10. С. 265–274.

Василенко С. Геополітичні традиції Київської Русі і Галицько-Волинської держави. *Людина і політика*. 2002. № 5. С. 102–111.

Від Володимира Мономаха до Романа Галицького: Київський літопис 1113–1199 / авт. пер. зі старослов. мови, післямови, комент. та прим. В. В. Яременка. Київ: Веселка, 2015. 506 с.

Головко О. Б. Останній похід князя Романа Мстиславича у джерелах та історичній думці. *Український історичний журнал*. 2009. № 4. С. 28–48.

Дашкевич Я. Українські землі в часах галицько-волинської державності (кінець Х – середина ХІV ст.). *Пам'ять століть*. 2002. № 4. С. 3–21.

Забзалюк Д. Є. Політико-правові аспекти європейської інтеграції Галицько-Волинської держави у 40-50-х рр. ХІІІ століття. *Науковий вісник Львівського державного університету*

внутрішніх справ. Серія юридична. 2014. Вип. 3. С. 3–11.

Ідзьо В. Адміністративний устрій держави великого князя Данила Галицького під час монголо-татарського нашествия та в час коронації на короля України – Русі у 1240-1264. Івано-Франківськ: СІМІК, 2011. 68 с.

Ідзьо В. Львівське королівство у XIII-XIV ст. Івано-Франківськ: СІМІК, 2012. 99 с.

Ідзьо В. С. Руське королівство та Тевтонський Орден: політичні, економічні та релігійні взаємовідносини у XIII-XIV століттях. Івано-Франківськ: Сімік, 2012. 59 с.

Ідзьо В. Володимир, князь Галицький: господар, політик, дипломат, полководець, державний стратег (1141–1153 рр.). Івано-Франківськ : Сімік, 2012. 123 с.

Ідзьо В. Галицьке Королівство найвище державне сходження Карпато-Дністровської цивілізації (1215–2015 рр.). Івано-Франківськ : Сімік, 2015. 887 с.

Ідзьо В. Руське королівство в XIII столітті. Львів: Видавництво Університету «Львівський Ставропігон», 2016. 211 с.

Козачок О. Б. Економічні відносини Візантії та Галицького князівства у другій половині XII ст. *Історія торгівлі, податків та мита*. Дніпропетровськ: Акад. митної служби України, 2015. №1 (11). С. 66–75.

Козубовський Г. А. Про грошовий обіг на галицько-волинських землях у першій половині XIV ст. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 38–49.

Котляр М. Ф. Галицько-Волинське князівство *Український історичний журнал*. 2000. № 1. С. 21–32.

Котляр М. Ф. Феномен удільної роздробленості Русі (повернення до проблеми). *Український історичний журнал*. 2013. № 2. С. 24–37.

Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. Київ: Альтернативи, 1998. 335 с.

Котляр Н.Ф. Формирование территории и возникновение городов Галицко-Вольнской Руси X-XIII вв. Киев: Наук. думка, 1985. 184 с.

Котляр Н.Ф. Даниил Галицкий. Киев: Наук. думка, 1979. 188 с.

Котляр М.Ф. Засади і методика створення коментованого видання Галинсько-Волинського літопису. *Український історичний журнал*. 2004. № 2. С. 94–104.

Кульчицький В. Галицько-Волинська держава (1199-1349 рр.): монографія / В. Кульчицький, Б. Тищик, І. Бойко та ін. Львів: Біблос, 2005. 456 с.

Купчинський О. Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть: дослідження, тексти. Київ, 2006. 35 с.

Лебедева О. Ю. Проблема становлення Галицько-Волинської держави в українознавчих дослідженнях початку ХХ ст. *Сіверщина в історії України*: зб. наук. пр. Київ: Глухів, 2016. Вип. 9. С. 415–421.

Мірошниченко М. М. Державність і право України: генезис у європейському контексті (З найдавніших часів до початку ХІХ ст.) монографія. Київ: Атіка, 2006. 544 с.

Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Волынской Руси / отв. ред. Б. Д. Греков. Москва: Изд-во АН СССР, 1950. 333 с.

Рыбаков Б. А. Киевская Русь и русские княжества XII–XIII вв. Москва: Наука, 1982. 599 с.

Сафроненко К. А. Общественно-политический строй Галицко-Волынской Руси XI–XIII вв. Москва, 1955. 92 с.

Сворак С. Д. Народовладдя Галицько-Волинської держави у наукових поглядах вітчизняних дослідників ХІХ ст. *Форум права*. 2012. № 4. С. 792–798 ..

Чугуй Т. О. Князь Роман Мстиславович: на шляху до створення Галицько-Волинського князівства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2015. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. Вип. 20. С. 6–19.

Т е м а 6. Утворення української національної держави у 1648–1654 рр.

П л а н

1. Історичні передумови утворення української національної держави у 1648–1654 рр.
2. Ознаки української національної держави у 1648–1654 рр.:
 - а) територія;
 - б) населення;
 - в) органи публічної влади.
 - г) військо;
 - г) податки;
 - д) право;
 - е) зовнішня політика.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Грушевський М. С. Очерк истории украинского народа. Киев : Лыбидь, 1991. 400 с.

Єрмолаєв В. М. Військо Запорізьке // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Т. 1: Історія держави і права України. Харків: Право, 2016. С. 127–130.

Єрмолаєв В. М. Військова старшина // редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Т. 1: Історія держави і права України. Харків: Право, 2016. С. 130–131.

Наливайко Д. С. Козацька християнська республіка (Запорозька Січ у західноєвропейських історико-літературних пам'ятках). Київ: Дніпро, 1992. 495 с.

Страхов М. М. Українська козацька держава Богдана

Хмельницького. *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 4. С. 117–125.

Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку. Київ : Наук. думка, 2014. 501 с.

Т е м а 7. Держава і право Гетьманщини в останній третині XVII ст.

П л а н

1. Суспільно-політичні умови розвитку української державності в останній третині XVII ст.

2. Правовий статус Гетьманщини в україно-польських та україно-московських угодах.

3. «Вічний мир» 1686 р. та його наслідки для України.

4. Органи влади Гетьманщини в останній третині XVII ст.:

4.1. Гетьман як глава Генерального уряду: порядок зайняття посади, повноваження та відповідальність;

4.2. Рада старшин: формування, склад та повноваження;

4.3. Рада генеральної старшини: формування, склад та повноваження;

4.4. Правовий статус канцелярій Генерального уряду;

4.5. Судова влада в Гетьманщині.

5. Джерела права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. 671 с.

Смолій В. А., Степанков В. С. Українська державна ідея

XVII–XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. Київ : Альтернативи, 1997. 367 с

Козаченко А. І. Державно-правове становище України на кінець XVII – початок XVIII ст. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 128–139.

Федорук Я. Віленський договір 1656 року. Східноєвропейська криза і Україна у середині XVII століття. Київ: КМ Академія, 2011. 623 с.

Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII ст.: [наук. зб.] / [упоряд. І. Скочиляс]. Львів: ІУАД НАН України (Львівське відділення) ; НТШ, 2011. 351 с.

Журавель М. В. Генеральний уряд як інститут державного управління Гетьманщини другої половини XVII – середини XVIII століття. Історико-правове дослідження: монографія. Одеса : Фенікс, 2012. 206 с.

Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. Київ, 2000.

Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. Київ, 1996.

Чухліб Т. В. Особливості зовнішньої політики І. Самойловича та проблема міжнародного становища українського гетьманату в 1672–1686 рр. *Український історичний журнал*. 2005. № 2. С. 48–64.

Чухліб Т. Гетьмани і монархи: українська держава в міжнародних відносинах 1648–1714 рр. Київ; Нью-Йорк, 2003. 517 с.

Чухліб Т. Секрети українського полівасалітету: Хмельницький – Дорошенко – Мазепа. Київ: КМ Академія, 2011. 327 с.

Усенко І. Б. Автономія України XVII–XVIII ст. // *Юридична енциклопедія*. Київ, 1998. Т. 1.

Станіславський В. Запорозька Січ у другій половині XVII – початку XVIII ст. // *Історія українського козацтва: Нариси: у 2 т. / редкол. В.А. Смолій та ін.* Київ, 2006. Т. 1.

Лимар Д. Кримський фактор у формуванні та розвитку опозиції Запорозької Січі до Гетьманщини у другій половині XVII ст. *Український історичний збірник*. 2014. Вип. 17. С. 47–52.

Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій / авториз. пер. з англ. М. Климчука. Київ: Laugus, 2013. 440 с.

Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків: у 3 т. Київ, 1990–1991.

Т е м а 8. Міське самоврядування на засадах магдебурзького права в Україні у XIV-XVII ст.

П л а н

1. Виникнення і поширення магдебурзького права на українських землях.
2. Органи влади й управління за магдебурзьким правом.
3. Значення магдебурзького права для розвитку українського права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В.М. Єрмолаєв, В.О. Рум'янцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Історія держави і права України: акад. курс: підручник. Київ: Ін Юре, 2015. 808 с.

Білоус Н. О. До питання про запровадження магдебурзького права в Києві. *Український історичний журнал*. 2008. № 1. С. 123–134.

Білоус Н. О. Луцьке вйтівство в XV-XVII ст.: характеристика інституту та персоналії урядників. *Український історичний журнал*. 2015. № 4. С. 4–22.

Грубінко А. В., Колотка Х. В. Магдебурзьке право в системі місцевого самоврядування України: історико-правовий аналіз. *Інноваційні методи реформування правовідносин у су-*

часних умовах: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 10 квіт. 2012 р.: www.lex-line.com.ua Юридична лінія. Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2012. С. 3–7.

Заяць А. Райці волинських міст XVI – першої половини XVII ст.: чисельність, персоналії, повноваження. *Український історичний журнал*. 2018. № 3. С. 23–45.

Єрмолаєв В. М. З історії міського самоврядування за Магдебурзьким правом в Україні. *Програма "Східне партнерство" як правова платформа співпраці України і ЄС*: зб. наук. праць (матеріали Міжнар. наук.-практ. семінару м. Харків, 19 квіт. 2012 р.). Харків, 2012. С. 65–68.

Кіселичник В. Повноваження і діяльність органів міського самоврядування Львова відповідно до вимог Магдебурзького права (XIV-XVI ст.). *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXIII звіт. Наук.-практ. конф., 7-8 лют. 2017 р. Львів, 2017. Ч. 1. С. 65–69.

Кобилецький М. Виникнення магдебурзького права. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2008. Вип. 47. С. 35–43.

Кобилецький М. Джерела магдебурзького права. *Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм* зб. ст. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. П.О. Недбайла (28-29 берез. 2008 р.). Львів, 2008. С. 27–28.

Кобилецький М. М. Магдебурське право в Україні // *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 466–470.

Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Львів: ПАІС, 2008. 406 с.

Кобилецький М. Правовий статус міського населення за магдебурзьким правом. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2009. Вип. 49. С. 34–40.

Т е м а 9. Конституція П. Орлика 1710 р.

П л а н

1. Державний розвиток Гетьманщини на початку XVIII ст.
2. Прийняття Конституції П. Орлика у 1710 р.
3. Організація державної влади за Конституцією 1710 р.
4. Інші положення Конституції П. Орлика 1710 р. та їх оцінка.
5. Історичне значення Конституції 1710 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник з історії держави і права України / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: 3 найдавніших часів до початку XX ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Видатні постаті України: біограф. довід. / ред. кол. Г. В. Щокін [та ін.]. 2-ге вид., допов. Київ: МАУП, 2007. 1480 с.

Гальський К., Трусов С. Податки та мито за Конституцією Пилипа Орлика / К. Гальський. *Вісник податкової служби України*. 2013. № 27/28. С. 76–77.

Гончаренко В. Д. Пилип Орлик – гетьман в еміграції. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 18–24.

Грабовський С., Ставряні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ: Генеза, 1995. 608 с.

Єрмолаєв В. М. Про представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування за Конституцією Пилипа Орлика. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 45–54.

Зінченко О. В. Конституція Пилипа Орлика 1710 р. і польська Конституція 1791 р.: порівняльний аналіз. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"*. Серія: Філософія. 2016. №2 (29). С. 59-68.

Кресін О. В. «Пакти й Конституції законів і вольностей

Запорізького Війська...» 1710 р. *Український історичний журнал*. 2005. № 2. С. 192–207.

Кресіна І. О., Кресін О. В. Гетьман Пилип Орлик і його конституція. Київ: ПБП «Фотовідеосервіс», 1993. 80 с.

Реєнт О. П., Коляда І. А. Усі гетьмани України. Легенди, міфи, біографії. Харків: Фоліо, 2008. 415 с.

Рендюк Т. Бендерська Конституція 1710 року – апогей політичної та правової думки Пилипа Орлика в еміграції (до Дня Конституції України 28 червня). *Зовнішні справи : Суспільно-політичний журнал*. 2017. № 6. С. 26–31.

Рудик П. А. Міркування щодо висвітлення деяких положень Конституції Пилипа Орлика. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 4. С. 32–37.

Середа О. В. Конституція Пилипа Орлика, Конституція України 1710, Бендерська конституція, Конституція Української Гетьманської держави, Перша українська Конституція від 5 квіт. 1710 // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 393–397.

Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. Київ: Т-во «Знання», 1993. 192 с.

Скрипнюк О. Конституція Пилипа Орлика 1710 року: основні правові і політичні ідеї та її історичне значення. *Юридична Україна*. 2010. №12. С. 4–10.

Тодика Ю. М. Політико-правове значення Конституції Пилипа Орлика для розвитку українського конституціоналізму. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 3–9.

Т е м а 10. Джерела права України у XVIII ст.

П л а н

1. Кодифікація права України: причини та загальна характеристика.
2. Підготовка збірників правових норм, виданих у XVII столітті:

- а) «Права, за якими судиться малоросійський народ»;
- б) «Процес короткий...»;
- в) «Суд і розправа в правах малоросійських»;
- г) «Книга Статут та інші права малоросійські»;
- д) «Екстракт малоросійських прав»;
- є) «Екстракт з указів, інструкцій та установлень».

3. Поширення на Україну загальноімперського законодавства.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник/В.Д. Гончаренко, В.М. Єрмолаєв, В.О. Рум'янцев та інш.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків : Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України : у 2-х т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 1: З найдавніших часів до початку ХХ ст. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Ін Юре, 2000. 472 с.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т.1: Історія держави і права України / редкол.: В.Д.Гончаренко (голова) та ін. Харків: Право, 2016. 848 с.

Мірошников І.Ю. Судове слідство в апеляційній інстанції: монографія. Харків : Право, 2007. 192 с.

Остапенко Т. О. «Книга статут та інші права малоросійські» як важливий напрямок проведення кодифікації права України-Гетьманщини другої половини XVIII ст. *Державо і право: de lege praeterita, instante, future*: тези Міжнар. наук. – практ. конф., 27-28 листопада 2009 р. Миколаїв: Іліон, 2009. С. 56–57.

Сеньків Ю.В. Кодифікація права в першій половині XVIII століття на території Гетьманщини. *Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави*: матеріали III Всеукр. наук.конф. молодих науковців, асп. і студ., присвяч. пам'яті видатних учених-юристів П.О. Недбайла, О.В. Сурілова, В.В. Копейчикова, Львів, 4-5 берез. 2005 р. О.: Юрид. л-ра, 2005. С.157-161.

**Т е м а 11. Зміни у правовому положенні населення
України у період буржуазно-демократичної революції
1905-1907 рр.**

П л а н

1. Специфіка економічного розвитку України на початку ХХ ст.
2. Революція 1905–1907 рр. та її прояви в Україні.
3. Діяльність української громади у Державній думі.
4. Аграрна реформа П. А. Столипіна 1906 р. та її втілення на території українських губерній.
5. Зміни у правовому положенні населення України на початку ХХ ст.
6. Історичне значення суспільно-політичних трансформацій 1905–1907 рр.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник з історії держави і права України / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Акайомова А. Комунікація Державної Думи Росії: два етапи розвитку. *Політичний менеджмент*. 2010. № 3. С. 96–106.

Верстюк В. Українська революція: історичне значення та уроки. *Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття* : Міжнар. наук.-теорет. конф. 20-21 лист. 2007 р. Київ: Ін-т політ. і етнонаціонал. досліджень НАН України, 2007. С. 33–43.

Горбань Ю. А. Постаць П. А. Столипіна в контексті української історії. *Гілея: Науковий вісник*: зб. наук. праць. Київ: [б. в.], 2012. Вип. 57 (№2). С. 73–78.

Євтушенко О. Особливості виборчої кампанії у III Державну думу в центральних і південних губерніях російської імперії. *Людина і політика*. 2004. № 3. С. 93–96.

Єрмолаєв В. Про українське представництво в Державній думі Російської імперії третього та четвертого скликань. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 1 (44). С. 53–60.

Захарченко П. Земельні відносини напередодні та у ході аграрної реформи П. Столипіна: правове забезпечення. *Юридична Україна*. 2008. № 2. С. 4–7.

Зінченко О. В. Представники України в Державній Раді Російської імперії (1906–1917 рр.): монографія. Харків: НТМТ, 2013. 250 с.

Зінченко О. В. Формування Загальних зборів Державної ради Російської імперії 1906–1916 рр. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2005. Вип.16. С. 60–66.

Кириченко В. Є. Правові умови діяльності державного дворянського земельного банку під час революційних подій 1905–1907 рр. *Право і безпека*. 2009. № 5 (№5(32)). С. 41–47.

Коваленко Л. Висвітлення українського питання в Державних думках Російської імперії на сторінках преси. *Право України*. 2003. № 9. С. 128–132.

Коваленко Л. Законодавче вирішення українських питань у Державних думках Російської імперії на сторінках російськомовної української преси кінця ХІХ - початку ХХ ст. *Юридичний журнал*. 2004. № 7. С. 78–83.

Максимець Б. Історія становлення інституту парламентаризму в Україні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2009. № 3. С. 202–208.

Милько В. І. Участь депутатів від українських губерній та міст у роботі I–IV Державних дум Російської імперії (1906–1917 рр.): історіографічний аналіз. *Український історичний журнал*. 2012. № 1. С. 153–170.

Мишак І. Актуалізація досвіду діяльності Державної думи Російської імперії в процесі розбудови українського парламентаризму. *Право України*. 2007. № 12. С. 121–125.

Ржевська Н. Революція як тип політичних змін: Україна на початках ХХ та ХХІ століть. *Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття*: Міжнар. наук.-теорет. конф. 20–21 лист. 2007 р. Київ: Ін-т політ. і етнонаціонал. досліджень НАН України, 2007. С. 566–573.

Сичова В. В. Вплив діяльності опозиції в дореволюційному російському парламенті на механізми державного управління (на прикладі діяльності депутата Першої державної думи Росії М.А. Гредескула). *Актуальні проблеми державного управління*. 2005. № 3 (26). С. 77–89.

Стрільок О. Б. Особливості польської політики П. А. Столипіна: проект децентралізації Російської імперії та Холмське питання. *Гілея: науковий вісник*: зб. наук. пр. 2012. Вип. 59 (№4). С. 32–38.

Чаплюк О. І. Правове регулювання та участь українських делегатів в законотворчій діяльності Державної Думи 1906 – 1917 р.р.: історико-правовий екскурс. *Парламентаризм в Центральній-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції* : зб. наук. пр. Київ: Ліра-К, 2015. С. 45–52.

Тема 12. Генеральний Секретаріат – виконавчий орган Української Центральної Ради

П л а н

1. Утворення та діяльність Української Центральної Ради. Перший універсал Центральної Ради.
2. Утворення Генерального Секретаріату Центральної Ради. Статут Генерального Секретаріату 29 липня 1917 р.
3. Тимчасова інструкція Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду від 17 серпня 1917 р.
4. Третій універсал Центральної Ради. Зміна статусу Генерального Секретаріату.
5. Четвертий універсал Української Центральної Ради та проголошення України незалежною державою.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Гончаренко В. Д. Законодавчі органи в Українській Народній Республіці. *Вісник Академії правових наук України*. 2006 р. №2 (45), С. 61–71.

Гошуляк І. Українська Центральна Рада: 16 березня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. (до 90-річчя від часу заснування). *Світогляд*. 2007. № 4. С. 3–5.

Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика: монографія. Харків: Право, 2017. 448 с.

Єрмолаєв В. М. До питання про перший український парламент – Українську Центральну Раду. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2005. Вип. 10. С. 60–66.

Єрмолаєв В. М. Організація і регламент діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2017. № 11. С. 58–69.

Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, гетьманату П. П. Скоропадського та Директорії : монографія. Київ: Наук. думка, 2011. 223 с.

Копиленко О. Л. Держава і право України. 1917–1920. Київ : Либідь, 1997. 208 с.

Кульчицький С. В. Центральна Рада. Утворення УНР (1917 р.). *Український історичний журнал*. 1992. № 5. С. 71–88.

Лепісевич П. М. Універсали Української Центральної Ради – політико-правова лінія українського державотворення. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи*: матеріали Першої звіт. наук. конф. 2 бер. 2007 р. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2007. С. 7–9.

Мироненко О. М. Світоч української державності: політико-правовий аналіз діяльності Центральної ради : монографія. Київ : МВС України, 1995. 328 с.

Подковенко Т. Законодавча діяльність Центральної Ради. *Тернопільська Академія народного господарства. Актуальні проблеми правознавства*. Тернопіль, 2001. Вип. 3. С. 122–129.

Рум'янцев В. Четвертий Універсал Центральної Ради – спроба здобуття незалежності. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1(52). С. 98–110.

Рум'янцев В. О. Право в період Української революції

(1917-1921 рр.): [підрозд. 2.5] // *Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України.* Харків: Право, 2008. С. 37–399.

Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: у двох томах / редкол. В. А. Смолій [и др.]. Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. Київ : Наук. думка, 1996. 590 с.

Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: у двох томах / редкол. В. А. Смолій [и др.]. Т. 2: 10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р. Київ : Наук. думка, 1997. 424 с.

Т е м а 13. Конституція Української Народної Республіки 1918 р.

П л а н

1. Історія розробки і прийняття Конституції Української Народної Республіки 1918 р. (Статут про державний устрій, права і вільності УНР).
2. Структура й загальні постанови Конституції УНР.
3. Права і свободи громадянина за Конституції УНР.
4. Органи влади і їх повноваження за Конституцією.
5. Національні союзи у Конституції УНР.
6. Історичне значення Конституції УНР.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Власенко С. І. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. як основний закон європейського зразка. *Право України.* 2017. № 11. С. 78–86.

Гончаренко В. Д. Конституція Української Народної Республіки

спубліки 1918 р. – вінець законодавчої діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2018. № 4. С. 11–24.

Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика : монографія. Харків: Право, 2017. 448 с.

Єрмолаєв В. М. Механізм народовладдя за Конституцією УНР 1918 р. (до 90-річчя конституційного акта України). *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 3 (54). С. 152–158.

Рогожин А., Гончаренко В. Конституція Української Народної Республіки 1918 року («круглий стіл», присвячений її 80-річчю). *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 2 (13). С. 99–104.

Кульчицький В. С. Основні положення Конституції Української Народної Республіки. «Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: проблеми, досвід, перспективи»: матеріали Наук.-практ. конф., 25 червня 1997 р. Київ, Харків: Право, 1998, С. 39–41.

Лепісевич П. М. Прийняття конституції як закономірний підсумок розвитку державно-політичного процесу УНР доби Центральної Ради. *Державотворення та правотворення в Україні: проблеми та перспективи*: матеріали Другої звіт. наук. конф. 29 лют. 2008 р. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. С. 64–70.

Логвиненко І. А. Конституція УНР 1918 року: історія розробки, прийняття та оцінки в історіографії. *Право і Безпека*. 2017. № 1. С. 35–39.

Рум'янцев В. О. Конституція УНР 1918 року – важливий крок у розвитку конституційного законодавства України. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2006. Вип. 11. С. 165–174.

Середа А. М. Конституція УНР або статут про державний устрій, права і вольності УНР. *Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України*. 2000. № 1 (1). С. 44–52.

Шигаль Д. А. Втілення принципів правової держави у Конституції УНР 1918 р. *Конституція України: досвід реалізації та шляхи удосконалення*: матеріали "круглого столу", орга-

ніз, і провед. Наук.-дослід. ін-том держ. будів. та місц. самовряд. АПрН України з нагоди 10-ї річниці прийняття Конституції України. м. Харків, 21 черв. 2006 р. Харків: Право, 2006. С. 99–100.

Яковлів А. Основи Конституції У.Н.Р. (Париж, 1935 р.). *Вибори та демократія*. 2007. № 1. С. 63–68.

Ярош Д. В. Конституція УНР 1918 р. про Всенародні збори України як вищий законодавчий орган влади: історичний досвід і сучасний конституційний процес. *Університетські наукові записки*. 2009. № 4. С. 6–11.

Т е м а 14. Організація державної влади в Україні за часів гетьманату П. Скоропадського

П л а н

1. Хліборобський конгрес 29 квітня 1918 р. у Києві. Прихід до влади П. Скоропадського.
2. Державотворча діяльність П. Скоропадського.
3. Право періоду гетьманської держави.
4. Зовнішня політична діяльність гетьмана П. Скоропадського та його уряду.
5. Значення гетьманату П. Скоропадського в історії українського національного державотворення.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Будков Д. Міжнародна інформаційна діяльність за часів української держави гетьмана П. Скоропадського. *Пам'ять століть*. 2003. № 2. С. 64–71.

Волошко О. О. Проблема державного регулювання зе-

мельних відносин у законотворчості гетьманату П. Скоропадського. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2002. № 2. С. 23–33.

Волошко О. О. Політико-правові аспекти державного перевороту 29 квітня 1918 р. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 1999. № 3(8). С. 169–178.

Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, Гетьманату П. П. Скоропадського та Директорії. Київ: Наук. думка, 2011. 223 с.

Землянська В. В. Про судове законодавство Гетьмана Скоропадського. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. 2000. Вип. 35. С. 95–99.

Ковальчук М. Гетьман Скоропадський і українське державотворення доби визвольних змагань. *Пам'ять століть*. 2002. № 1. С. 38–53.

Корновенко С. В. Аграрне законодавство П. Скоропадського у контексті вітчизняного та європейського досвіду вирішення земельного питання (1918-1921 рр.). *Український історичний журнал*. 2008. № 4. С. 72–81.

Крейберт Р. В. Брест-Литовська мирна угода УНР з Центральними державами 1918 року (історико-правовий аспект). *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. Вип. 27. С. 223–230

Павленко Ю. В. Зовнішньополітична діяльність уряду гетьмана Павла Скоропадського. *Проблеми державотворення і входження України у світове співтовариство*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (25 квітня 1998 р.). Київ: Міжнар. ін-т лінгвістики і права / ред. и предисл. Х. В. Хачатурян [та ін.], 1998. С. 232–234.

Петлюк Ю. С. Земельне законодавство Гетьманської держави П. Скоропадського: два погляди на одну проблему. *Науковий вісник Національного аграрного університету*. 2003. Вип. 67. С. 96–99.

Пиріг Р. Гетьманат Павла Скоропадського: між Німеччиною і Росією. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2008. 209 с.

Рум'янцев В. О. Судова система в Українській державі

гетьмана П. Скоропадського *Вісник Академії правових наук України*. 2001. № 2 (25). С. 77–89.

Середа А. М. Центральні органи державної влади і управління доби гетьманату 1918 р. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2002. Вип.17. С. 47–53.

Скоропадський П. Спомини. Київ : Україна, 1992. 112 с.

Фігурний Ю. С. Державотворча та етнонацієтворча діяльність українського гетьмана Павла Скоропадського в українськомовному вимірі. Київ: НДІУ, 2008. 128 с.

Т е м а 15. Українська Народна Республіка доби Директорії

П л а н

1. Директорія й її прихід до влади в Україні.
2. Організація і структура державної влади в Україні доби Директорії.
3. Загальні умови й особливості укладання Варшавського договору та його наслідки.
4. Закінчення визвольної боротьби за українську державність. Мирний договір 18 березня 1921 р. у Ризі.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України : підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. Харків.: Право, 2016. 848 с.

Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. Том 1. / упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін. К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2006. 688 с.

Копиленко О.Л., Копиленко М.Л. Держава і право України. 1917 – 1920: навч. посібник. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Тищик Б.Й. Західноукраїнська Народна Республіка (1918-1923). Історія держави і права. Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.

Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія Української державності: Курс лекцій. Київ : Либідь, 1999. 477 с.

Т е м а 16. Акт злуки УНР і ЗУНР 1919 р. і його історичне значення

П л а н

1. Прихід Директорії до влади. Друга Українська Народна Республіка.
2. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки.
3. Відкриття і діяльність у Києві 23 січня 1919 р. Конгресу трудового народу.
4. Акт злуки УНР і ЗУНР.
5. Історичне значення Акта злуки УНР і ЗУНР 1919 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник з історії держави і права України / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Верстюк В. Соборність в українській суспільно-політичній думці та реальній політиці (до 100-річчя проголошення Акта злуки). Український історичний журнал. 2019. № 1. С. 67–93.

Герсько С. М. Українська державність часів правління Директорії УНР. *Питання державотворення в Україні та зарубіжних країнах на різних етапах історії*: матеріали I Всеукр. наук. істор.-прав. конф. молодих учених 1 груд. 2011 р., м. Харків. Харків : НУ "ЮАУ ім. Ярослава Мудрого", 2011. С. 18–21.

Єрмолаєв В. М. На шляху до соборності України (до 90-річчя Акта злуки УНР із ЗУНР). *Проблеми законності*. 2009. Вип. 100. С. 63–70.

Кобринська С. Б. Становлення і розвиток міждержавних стосунків між Українською Народною Республікою та Польщею (1918-1920 рр.). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 1996. Вип. 1. Правознавство. С. 36-47.

Луцький М. І. Акт злуки УНР та ЗУНР: історико-правова ретроспектива. *Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (6 берез. 2014 р.). Івано-Франківськ: б. в., 2014. С. 77–82.

Мацькевич М. Історико-правові аспекти проголошення Акта злуки УНР та ЗУНР. *Юридична Україна*. 2010. № 12. С. 25–31.

Оніщук М. В. Акт Злуки – символ єднання та соборності незалежної України. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 1. С. 5–9.

Оніщук М. В. Традиції демократії в українському конституціоналізмі від доби УНР-ЗУНР і Карпатської України до сучасності. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 11. С. 6–10.

Реєнт О. П. Проголошення ЗУНР: [Проблема легітимації: [До 90-річчя Акту злуки]]. *Український історичний журнал*. 2009. № 1. С. 4–11.

Усенко І. Б. Акт 22 січня 1919 року крізь призму історико-правового аналізу: інтерв'ю із зав. відділу іст.-прав. дослідж. Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2018. № 1. С. 22–24.

Т е м а 17. Конституція УСРР 1919 р.

П л а н

1. Передумови прийняття Конституції УСРР 1919 р.
2. Організація центральної влади.

3. Організація радянської влади на місцях.
4. Декларація прав і обов'язків працюючого і експлуатуємого народу України.
5. Внесення змін до Конституції УСРР у 1925 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Гончаренко В. Д. Правовий статус населення України за Конституцією УСРР 1919 р. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 4(67). С. 58–69.

Гончаренко В. Д. Конституція УСРР 1919 / В. Д. Гончаренко // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України. С. 407–409.

Дудченко О. С. Правовий статус центральних органів державної влади відповідно до Конституції УСРР 1919 р. *Право і суспільство*. 2014. № 6.1. С. 27–32.

Колісник В. П. Досвід використання національно-етнічного чинника в українських конституціях радянського періоду. *Проблеми законності*. 2001. Вип. 46. С. 48–54.

Мироненко О. М. Історія Конституції України. Київ: Ін Юре, 1997. 60 с.

Святоцький О. Д. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. *Голос України*. 2019. № 38(23 лютого). С. 1, 12–13

Ярмиш О. Н. Становлення основ радянського права (1917-1920 рр.) : [підрозд. 2.6.1] // *Правова система України: історія, стан та перспективи*: у 5 т. Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. Харків : Право, 2008. С. 400–416.

Тема 18. Проголошення незалежності Карпатської України та його місце в історії українського державотворення

П л а н

1. Рішення Мюнхенської конференції 29–30 вересня 1938 р. і проголошення автономії Підкарпатської Русі.
2. Утворення першого українського уряду Карпатської України. Центральна Народна Рада. Центральна Руська Народна Рада.
3. Створення збройних сил Карпатської України. Молодіжна організація національної самооборони «Карпатська Січ».
4. «Маніфест Уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України» від 3 листопада 1938 р.
5. «Маніфест до українського народу Підкарпаття» Першої української Центральної Народної Ради від 10 листопада 1938 р.
6. Участь у будівництві Карпатської України представників всього українського народу, вихідців з Галичини та Східної України.
7. Вибори в перший Сойм Карпатської України 12 лютого 1939 р.
8. Агресія Угорщини, за підтримки гітлерівської Німеччини проти Карпатської України та її окупація у березні 1939 р.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Чехович В. А. Карпатська Україна // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. Київ, 2003–2016.

Вегеш Микола. Августин Волошин і Карпатська Украї-

на. Львів: ЗУКЦ, 2004.

Вегеш М. Карпатська Україна. Документи і факти. Ужгород: Карпати, 2004.

Вегеш М. М. Карпатська Україна // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наук. думка, 2007. Т. 4: 122.

Мельник І. Перший уряд Карпатської України. *Збруч*. 2013. URL: <https://zbruc.eu/node/14030>.

Найбільша проблема Європи. *Український тиждень*. 2011. URL: <https://tyzhden.ua/History/19366>

Шевченко В. Герої Срібної землі. *День*. 2004. URL: <http://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayina-incognita/geroyi-sribnoyi-zemli>

Національні відносини в Україні у XX ст.: Зб. док. і матеріалів. Київ, 1994.

Гай-Нижник П. Карпатська Україна (Підкарпатська Русь) 1938–1939 рр. як одна із «розмінних монет» Мюнхенського договору. *Гілея*. 2018. Вип.139 (№12). Ч.1. Історичні науки. С. 48–56.

Гай-Нижник П. П., Яремчук В. Д. На шляху до Української державності в Закарпатті (реконструкція визвольних змагань у XIX–початку XX ст.) // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Т. XXII. Київ: Укр. агентство інформації та друку «Рада», 2008. С. 300–319.

Т е м а 19. Конституція УРСР 1937 року та її декларативний характер

П л а н

1. Розробка і прийняття Конституції 1937 р.
2. Структура Конституції.
3. Конституція про суспільний лад і державний устрій.
4. Система органів влади і управління за Конституцією.
5. Основні права й обов'язки громадян за Конституцією.

Список літератури

Історія держави і права України : підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Конституція і конституціоналізм в Україні: вибіркові проблеми : зб. наук. праць членів Т-ва конст. права з нагоди 10-ї річниці Конституції України, Конст. Суду України та самого Т-ва. Київ : Купріянова, 2007. 320 с.

Історія українського конституціоналізму (в документах): [матеріали до Міжнар. Юрид. Форуму "Нова Конституція України – шлях до утвердження української державності (Україна, Богородч. р-н Івано-Франків. обл., 11–13 січня 1996 р.). Івано-Франківськ : Б. в., 1996. 138 с.

Конституція УРСР 1937 // Юридична енциклопедія: [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. Київ: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К–М. 792 с.

Т е м а 20. Конституція УРСР 1978 р.

П л а н

1. Причини та передумови прийняття Конституції УРСР 1978 р.
2. Розробка та прийняття Конституції УРСР 1978 р., її структура.
3. Правовий статус УРСР як союзної республіки.
4. Вищі органи влади й управління УРСР .
5. Місцеві органи влади й управління.
6. Судові і правоохоронні органи.
7. Права і свободи громадян.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Історія конституційного законодавства України: 36 док. / Упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків: Право, 2007. 256 с.

Кульчицький В. С. Історія держави і права України : підручник / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. Київ: Ін Юре, 2008. 624 с.

Мироненко О. М. Історія Конституції України. Київ: Ін Юре, 1997.

Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посібник. Київ: Тов-во «Знання» КОО, 1999.

Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність / під ред. Ю. С. Шемшученка; упоряд. О.І. Кресіна. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001.

Т е м а 21. Зміни в державному ладі України у період перебудови (1985-1991 рр.)

П л а н

1. Зміни в організації центральних органів влади та управління.
2. Зміни в організації місцевого самоврядування.
3. Декларація про державний суверенітет України.
4. Акт проголошення незалежності України.

Список літератури

Історія держави і права України: підручник / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Т. 2: Лютий 1917 – 1996. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: Ін Юре 2000. 728 с.

Андрусишин Б. Юридичні та фактичні підстави незалежності Української держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4(71). С. 114–122

Барабаш О. Л. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. - результат політичних процесів. *Парламентаризм в Україні: теорія та практика: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 10-й річниці з дня проголошення незалежності України та 5-й річниці з дня прийняття Конституції України*, 26 черв. 2001 р. Київ: Б. в., 2001. С. 27–35.

Гончаренко В. Д. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної української держави. *Декларація про державний суверенітет України – передумова її незалежності та демократичного розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 16 черв. 2010 р. Харків : НДІ держ. буд-ва та місцевого самоврядування, 2010. С. 5–7.*

Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення / голова ред. ради О. Барабаш; відп. ред.: Я. Зайко. Житомир: Рута, 2010. 868 с.

Корнєєв А. Декларація про державний суверенітет України як засновок Конституції України. До 20-річчя Декларації про державний суверенітет України. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2010. № 2. С. 94–97.

Кульчицький С. Передумови, перебіг і підсумки "параду суверенітетів". *Український історичний журнал*. 2018. № 5. С. 163–191.

Матвєєва Л., Пашко Л. Періодизація виконання Верховною Радою УРСР контрольної функції: радянська доба. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 1. С. 33–42.

Омарова А. А. Правовий статус України у період перебудови (1985-1991 рр.): монографія. Харків: Право, 2017. 192 с.

Політична історія України. XX століття: У 6 т / голова редкол. І. Ф. Курас. Т. 6: Від тоталітаризму до демократії (1945 –

2002). Київ: Генеза, 2003. 606 с.

Пилипчук В. Етапи формування суверенної Української держави (історико-правові та політичні аспекти). *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3(62). С. 94–104.

Шемшученко Ю. С. Від декларації – до Конституції. *Правова держава*. 1997. Вип. 8. С. 3–11.

Каращук В. В. Генеза ідеї державного суверенітету: поняття та етапи становлення. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2005. Вип.28. С. 102–109.

З М І С Т

Тема 1. Механізм державної влади Київської Русі.....	5
Тема 2. Державотворча діяльність Великого київського князя Ярослава Мудрого.....	6
Тема 3. Джерела права в Київській Русі.....	7
Тема 4. Суд і судочинство в Київській Русі.....	9
Тема 5. Історіографія Галицько-Волинської держави.....	11
Тема 6. Утворення української національної держави у 1648–1654 рр.....	14
Тема 7. Держава і право Гетьманщини в останній третині XVII ст.....	15
Тема 8. Міське самоврядування на засадах магдебурзького права в Україні у XIV–XVII ст.....	17
Тема 9. Конституція П. Орлика 1710 р.....	19
Тема 10. Джерела права України у XVIII ст.....	20
Тема 11. Зміни у правовому положенні населення України у період буржуазно-демократичної революції 1905–1907 рр.....	22
Тема 12. Генеральний Секретаріат – виконавчий орган Української Центральної Ради.....	24
Тема 13. Конституція Української Народної Республіки 1918 р.....	26
Тема 14. Організація державної влади в Україні за часів гетьманату П. Скоропадського.....	28
Тема 15. Українська Народна Республіка доби Директорії.....	30
Тема 16. Акт злуки УНР і ЗУНР 1919 р. і його історичне значення.....	31
Тема 17. Конституція УСРР 1919 р.....	32
Тема 18. Проголошення незалежності Карпатської України та його місце в історії українського державотворення.....	34
Тема 19. Конституція УРСР 1937 року та її декларативний характер.....	35
Тема 20. Конституція УРСР 1978 р.....	36
Тема 21. Зміни в державному ладі України у період перебудови (1985-1991 рр.).....	37

Навчальне видання

Електронне видання

**ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

для студентів I курсу денної форми навчання
першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ЛИЗОГУБ Віталій Анатолійович,
ПОХОДЗІЛО Юрій Миколайович,
СКУРАТОВИЧ Ірина Миколаївна,
ШИГАЛЬ Денис Анатолійович,
ГОЦУЛЯК Світлана Леонідівна,
КАЗАК Ріната Алімівна,
ОМАРОВА Айсел Азад,
СЕРЕДА Ольга Вадимівна,
СТЕЦЕНКО Ніна Сергіївна

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *Л. В. Русанова*

Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*